

La mijlocul secolului al XVII-lea, răzvrătirea oștenilor din Țara Românească și Moldova a provocat mari tulburări care au dus la masacrarea unor boieri, incendierea caselor, numeroase jafuri și silnicii. Asocierea la răzmeriță a unor categorii sociale inclusiv țărănimea, a amplificat revolta. A fost necesară alianța militară a celor trei Țări Românești: Muntenia, Moldova, Transilvania pentru a distruge focarele de împotriviare ale insurgenților, în urma unei bătălii sângeroase.

Cel mai mare ctitor de biserici și mănăstiri din istoria României, Domnul Matei Basarab (1632-1654) și-a început domnia în urma victoriei asupra lui Radu Iliș la marginea Bucureștiului, în Colentina, lângă mănăstirea Plumbuita, în octombrie 1632.

Și-a sfârșit domnia în urma unei alte victorii la Finta împotriva lui Vasile Lupu în mai 1653. Rănit la picior, și-a dat obștescul sfârșit la 9 aprilie 1654. Rana care era spre vindecare, a fost otrăvită de medicul polon, cumpărat de boieri ostili. Ultimele luni de domnie petrecute pe patul de suferință, au fost răvășite de nemulțumirile dorobanților și seimenilor care au revendicat plata simbriilor.

Devenit Domn, în pofida dorințelor Porții, dar cu dorința boierilor și a țării, a încercat să-și consolideze domnia prin mărirea și întărirea oștirii. Înainte de accederea la domnie, armata Țării Românești cuprindea cca. 13.600 de călărași și pedestrași. Matei a triplat numărul oștenilor acesta ajungând la cifra de 40.000. Cu asemenea forță militară și prin alianțele înțelepte încheiate în primul rând cu celelalte Țări Românești, putea să se împotrivescă puterii otomane și altor profitori de teritorii străine: Ungaria, Polonia, tătarii.

Forța militară a Țării Românești organizată de Matei, cuprindea trei categorii: curtenii sau roșii, slujitorii și mercenarii. Primii în număr de 8.000 făceau parte din mica boierime din teritoriu, care locuiau la moșiile lor și aveau obligația să se prezinte cu cai în situația unui război. Erau proprietari de pământ și aveau mici dregătorii boierești. Scutiți de dări, plăteau totuși birul de roșii. Slujitorii erau cei care prestau o slujbă și erau de două feluri: majoritatea cuprindea toate categoriile civile de slujitori ai satului, ceilalți erau miliari care alcătuiau două corpuri: dorobanții pedestri și călărașii. Slujitorii oșteni erau vreo 10.000, repartizați în garnizoane din orașe mari: Târgoviște, București, Ploiești, Buzău. Mercenarii erau oșteni străini cu leafă, dorobanți pedestri și lofezi călări. În 1636 Matei și-a completat oastea cu seimeni sârbi (numiți așa după cei din armata otomană), pedestri înarmați cu arme de foc. Alți mercenari erau leventii poloni, cătane ardelene, cazaci, moldoveni, albanezi etc, care ajuseseră câteva mii.

Înainte de bătălie de la Finta (17 mai 1653) Matei le-a promis oștenilor plata pe două luni dacă vor lupta cu hotărâre și vor învinge. După luptă, îndemnat de unii sfetnici, Matei, nu și-a respectat promisiunea. Seimenii care fuseseră săraci foarte aduși de Matei din țări străine care-i îngrășase foarte au uitat binefacerile și s-au îndrăcit ... își băteau joc de dânsul și zbierau în curtea lui, în timp ce Matei

zăcea rănit. Răsculații au scos tunurile în câmp, au intrat în curtea domnească și au cerut lefile. Vodă fiind suferind, oștenii au găsit pe boieri vinovați. Marele armaș și marele vistier, care au refuzat să plătească banii pe trei luni, au pedepsit pe trimișii oștirii și au încercat să supună pe revoltați cu ajutorul curtenilor (care s-au împotrivit) au fost uciși în mijlocul poporului de oșteni. Apoi au intrat în palatul domnesc și au început să zbiere că Matei să se ducă să se călugărească, că nu le mai trebuie să le fie Domn, bătrân și bolnav. Insurgentii au început să atace și casele unor mari boieri, le-au devastat, jefuit și au ucis pe dregători. Matei, fără putere, a trimis trei boieri la principele Transilvaniei, Gheorghe Rakoczi al II-lea (1648-1660) cu care încheiase tratat de alianță, pentru a cere sprijin. Principele a trimis câteva mii de oșteni spre a potoli revolta. Răsculații aflând că va veni oștirea transilvăneană, s-au adunat la biserică. Jurând pe Evanghelie, s-au legat din nou cu credință față de voievod.

Se pare că la revoltă au participat și boieri ostili Domnului, chiar Mitropolitul țării, Ștefan, s-a dovedit că a fost în legătură cu răsculații, motiv pentru care Matei a cerut patriarhului Constantinopolului destituirea și pentru faptul că a fost dovedit că a țesut uneltiri împotriva

Domnului țării. Ulterior, Constantin Șerban, (1654-1658), urmașul la domnie al lui Matei l-a iertat pe mitropolitul Ștefan. Poate fi un argument că și el a avut un rol în răscoală. Puțin timp a fost liniște. În toamnă, a izbucnit iar revolta. Matei, oarecum vindecat a ieșit în preumblare către Argeș (din Târgoviște) și la întoarcere dorobanții și seimenii i-au închis porțile și au ieșit la șanțul cel mare cu tunurile. Matei a fost lăsat să intre în Capitală după ce a făgăduit că va da bani din dăstul. Dar, revolta nu s-a potolit. Toată iarna, oștenii umbla pe la casele boierilor... nimeni nu le putea sta împotriva. Matei era supărat pe dorobanții munteni care s-au aliat cu seimenii străini împotriva țării. S-a sfătuit cu boierii și intenționa să cheme în primăvară 30.000 de tătari și pe craiu cu ungurii să-i lovească și să-i pună sub sabie, să piară ca niște tâlhari. N-a reușit să-și realizeze planul că a murit în aprilie 1654. Matei Basarab a înăsprit cumplit regimul fiscal din Muntenia, iar acest fapt a determinat mulți țărani și alte grupuri profesionale să se alieze cu seimenii. Omologul său din Moldova, Gheorghe Ștefan (1653- 1658) a urmat pilda lui Matei și a mărit birurile. Și ce s-a întâmplat în Muntenia s-a repercutat în Moldova. Din țara vecină, veniseră în Moldova 1.000 de seimeni în slujba lui Gheorghe Ștefan. Nemulțumiți de dările mari și de tratamentul preferențial aplicat de Domn lefegiilor germani, seimenii s-au răzvrătit. Mulți mercenari germani erau la Iași și vreo două sute la Suceava. Cronicarul Miron Costin (1633-1691) afirmă că era o înțelegere între seimenii din Moldova cu cei din țara vecină. Cei din Moldova au imitat nebunia căpitanilor și semeția celor din Țara Munteniască... au purces buluc prin târg ... pre câți nemți au aflat pe ulițe, i-au omorât. Revolta, după spusele unui cronicar sighișorean (G. Kraus) a început duminică 1 martie 1654. Seimenii făcură o zarvă atât de mare, încât toți chiar cu Vodă o luară la fugă... crezând că Lupu (fostul Domn Vasile Lupu, 1634-1653) ar fi sosit cu tătarii. Domnul și-a concentrat toate resursele ostășești, a invitat la curte pe căpeteniile revoltaților și le-a tăiat capetele, pedeapsă ce a liniștit lucrurile și pe ceilalți seimeni. Oastea lui Vodă, toată curtea și slujitorii și nemții au atacat oastea răzvrătiților și a învins-o. Mare parte din seimeni, câteva mii, s-a refugiat în Țara Românească, câțiva care s-au supus au fost iertați și încadrați în oștile lui Gheorghe Ștefan, alți seimeni au fugit în Polonia. Cei alungați în Muntenia și-au lăsat armele învingătorilor. Dacă după trei ore ar fi fost găsiți în orașe sau după trei zile în țară, ar fi fost uciși. După moartea lui Matei, Domn al Munteniei a ajuns Constantin Șerban (1654-1658, 1660 și două domnii în Moldova 1659, 1661). Acesta era fiul lui Radu Șerban (1601, 1602-1610, 1611), considerat de unii istorici al doilea Mihai Viteazul căruia i-a continuat politica și luptele pentru independența Țării Românești. Fiind un potențial rival, a fost însemnat la nas prin incizie i s-au unit nările, omul însemnat nu mai avea acces la scaunul domnesc, de Matei. Totuși acesta l-a păstrat în preajmă, cu posibilitatea de a-i urma la tron deoarece Matei nu avea urmași. În aprilie când a murit Matei, fără nici o obiecție, sfatul domnesc și mitropolitul l-au ales Domn. Din vistieria plină a lui Matei obținută prin biruri nemiloase, noul Domn a plătit Porții 1.500 de pungi pentru recunoașterea domniei. Moartea lui Matei liniștise tulburările, mai ales că noul Domn a iertat de bir pe slujitori, a înzestrat oastea cu uniforme noi și toți oștenii au primit bani din dăstul. Boierii care suferiseră în urma revoltelor ostășești, erau nemulțumiți și în secret au ales ca Domn pe Preda Brâncoveanu. Aflând faptul, Constantin Șerban a hotărât cu boierii desființarea trupelor de seimeni și a altor caste militare. Motivul era marea cheltuială cu lefile oștenilor care sărăcea țara. Domnul a chemat comandantii dorobanților și le-a cerut să nu se opună desființării cetelor de seimeni sârbi, promițându-le acestora lefile seimenilor. Înțelegerea a avut loc la 16 februarie 1655. Însă mulți dorobanți se înruderă cu seimenii, locuiau pe aceleași ulițe, în aceleași orașe, luptaseră împreună, aveau relații de prietenie. A doua zi după înțelegere, dorobanții și seimenii au declanșat răscoala, motivând faptul că șeful seimenilor fusese arestat. Dușmănia revoltaților era în primul rând îndreptată împotriva mării boierimi. Domnul a fost ocărât, casele boierilor jefuite și dărâmate, iar locuitorii uciși sau batjocoriți. Au fost uciși Ghiorma Alexeanu, fostul mare ban (care ridicase biserica Grecilor, locul unde astăzi se află biserica Zlătari, pe Calea Victoriei), vistierul Gheorghe Karydis, postelnicul Papa (Pavel) Brâncoveanu (fiul marelui vornic Preda Brâncoveanu și tatăl lui Constantin Brâncoveanu, viitorul Domn care atunci avea un an; la poalele Dealului Mitropoliei se află o cruce de piatră care dovedește locul unde a fost omorât Papa, poarta din spate, în spatele curților brâncovenilor din București) și mulți alții. La jafuri și

omoruri s-au raliat o parte a roșiilor, orășeni și cete de țărani răzbunători. Ei se ridicaseră asupra a tot neamul boieresc. Au fost devastate bisericile și mănăstirile. Au fost uciși 32 de boieri după scrierile cronicarilor, dar cine știe câți or fi fost! După relatări, numărul răsculaților ar fi ajuns la 22.000. Se pare că a fost cea mai puternică răscoală a cetelor militare din Evul Mediu românesc.

Pe lângă curțile boierești a fost atacată și curtea domnească însă Domnul s-a ascuns. O versiune pretinde că debutul mișcării ar fi fost într-o zi când Vodă ieșea din biserică și pentru acest fapt i s-a cruțat viața. Însă ulterior a fost suspectat de legături cu revoltații. Răscoala s-a răspândit în toată țara. Multe orașe și sate au fost afectate de jafuri și omoruri.

Au jăfuit casele boierești și mari și mici. Pre boieri i-au tăiat și i-au jăhuit casele și mănăstirile și bisericile din toată țara. Mulți boieri au fugit în Transilvania, Moldova sau teritoriile otomane. Și în țară bisericile și mănăstirile au fost devastate, jefuite, sfintele moaște călcate în picioare. Bisericile au fost golite. Numai pietrele goale au lăsat. Pe preoți îi scotea de păr afară și îi dezbrăca de veșminte.

Focare ale revoltei erau în orașe cu garnizoane militare: București, Târgoviște, Buzău, Ploiești, Râmnicu Sărat. În Buzău a fost atacată episcopia. Ciocniri sângeroase au fost între oștile lui Constantin Șerban și răsculații, iar cartierul unde aveau case răsculații a fost distrus în primăvară. În octombrie 1655 răscoala a fost înăbușită! Domnul intenționa să se refugieze la turci sau să plece din București la Târgoviște fiind mai aproape de Ardeal. A cerut ajutor lui Gheorghe Rákóczi al II-lea, principele Transilvaniei, lui Gheorghe Ștefan, Domnul Moldovei, Porții și lui Siavuș, pașa de Silistra. Oarecum ostatic al răsculaților, Vodă, cu îndemănare a alcătuit o delegație de peste două sute de oameni pe care a trimis-o principelui Ardealului. Din delegație făceau parte multe căpetenii ale slujitorilor. Rákóczi a arestat membrii delegației. Locurile comandanților de oșteni au fost luate de boieri loiali Domnului. Poarta era în criză politică. În mai a izbucnit o mișcare ostășească împotriva marilor dregători și a marelui vizir care a fost ucis, iar muftiul alungat. Turcia avea conflictele interne și nu a reușit să acorde ajutor împotriva seimenilor. Ceilalți solicitați au răspuns favorabil. Planul prevedea ca Siavuș, pașa de Silistra să treacă Dunărea pe la Giurgiu mergând spre București, Târgoviște sau tabăra răsculaților. Gheorghe Ștefan al Moldovei trecea hotarul la Focșani, iar Gheorghe Rákóczi al II-lea își concentra oastea în Țara Bârsei și se îndrepta spre Ploiești sau București. Joncțiunea în jurul datei de 25 mai 1655. Și Constantin Șerban și răsculații trimit solii de ajutor și caută aliați. Solia munteană la principele Ardealului asigură că ajutorul dat de acesta este un serviciu făcut Porții. Răsculații au trimis solie la Bogdan Hmelnițki hatmanul cazacilor ortodocși din Ucraina cerând ajutor împotriva musulmanilor și papistașilor. Gheorghe Ștefan cu oștirea a pornit în campanie la sfârșitul lunii mai. Nu se grăbea prea tare, așteptând ajutorul lui Rákóczi temându-se de o confruntare cu seimenii. A trecut hotarul la 21 iunie (s.n.). Moldovenii după ce au așteptat trei zile în Câmpia Buzăului, au pornit spre Rákóczi iavaș, iavaș, iar în timpul bătăliei se aflau departe. Tătarii, în număr de 14.000 au trecut Siretul pe 22 iunie, mergând spre întâlnirea cu aliații. La mijlocul lui iunie, seimenii se aflau la Gherghița. Constantin Șerban a fugit la Siavuș, pașa de Silistra. În locul său, seimenii au ales Domn la 25 iunie (s.n.) pe Hrizea (Hrizică) din Bogdănei înrudit cu Udriște Năsturel cumnatul lui Matei Basarab, fiul lui Dumitrașcu fost mare vornic. A urcat treptele ierarhiei boierești până la dregătoria de mare paharnic și mare spătar (comandantul oștilor muntene). A organizat judicios armata seimenilor, a trimis ștafete care chemau slujitorii, dorobanții, seimenii la luptă. Orășeni, țărani și negustori intrau în oastea lui să ne batem cu ungurii. Seimenii s-au îndreptat spre Ploiești. Oastea lor era formată din dorobanți, seimeni, câțiva roșii, câțiva slujitori. Călărașii n-au ajutat pe seimeni. Armata seimenilor era de cca 16.000 de oșteni experimentați și 30 de tunuri. Rákóczi avea 12.000 de oșteni cu 12 tunuri. Bătălia s-a dat la Șoplea pe Teleajen lângă Ploiești în ziua de 26 iunie (s.n.) 1655. A durat de la amiază până seara. Hrizea, bun strateg, s-a grăbit să dea lupta, ca să nu lupte și cu moldovenii lui Gheorghe Ștefan și cu tătarii și cu turcii lui

Siavuș, pașă de Silistra și cu cetele lui Constantin Șerban. Sortii victoriei se părea că sunt de partea răsculaților. Dar banu-i ochiul dracului cu care s-au cumpărat multe suflete și conștiințe. Hrizea a atacat prin surprindere tabăra principelui din trei-patru direcții. Însă lipsa cavaleriei era un handicap. Răsculații au succes și victoria părea sigură. Ardelenii erau în derută. Însă a intervenit trădarea unor comandanți ai răsculaților. Câțiva căpitani și boieri menționați de cronicari au fugit la Constantin Vodă... mulți căpitani aveau înțelegere cu Constantin Vodă. Comandantul artileriei răsculaților a dirijat tirul să treacă pe deasupra oastei ardelenilor. Hrizea l-a ucis pe câmpul de luptă. Alte puști (tunuri) trase în apă de bivoli n-au mai putut fi folosite. Oastea munteană fără artilerie, fără comandanți, a continuat să lupte vitejește (deaderă războiul vitejește). Seimenii copleșiți au început să se retragă. Răsculații s-au retras spre Ploiești. Cruzimea cu care au fost masacrați răsculații învinși, este consemnată cu mare mulțumire de cronicile românești și Miron Costin, considerând-o o pedeapsă. Miron Costin: Măsernița (măcelul), o direaptă asândă pentru faptele lor. Hrizea cu puțini răzvrățiți a fugit spre Brăila. Pe drum a fost prins de pașa de Silistra care sosea cu 2.500 de otomani împreună cu Constantin Șerban. Fugarul Domn l-a cumpărat pe Hrizea care a fost însemnat la nas de bărbier și apoi predat lui Gheorghe Rákóczi. A doua zi, pe 27 iunie a sosit și oastea moldovenilor care aflase de spartul seimenilor. Gheorghe Ștefan sosea cu 5.000 de oșteni. Ospățul a durat până noaptea. Pe 29 iunie ardelenilor și moldovenilor s-a alăturat Domnul Constantin Șerban cu boierii. Cei trei Domni și-au sărbătorit crunta victorie timp de trei zile într-un ospăț prelungit. La 11 iulie la Târgoviște a fost încheiat tratatul de alianță dintre Constantin Șerban și Gheorghe Rákóczi al II-lea. Domnul devenea vasalul principelui jurând credință, plătind 3.000 de galbeni anual, supunându-se dorințelor acestuia. A urmat o îngrozitoare represiune împotriva seimenilor în toată țara. Era ucis prin tragere în țepă oricine era bănuit a fi dorobanț sau seimean. Mulți s-au ascuns în bălțile Dunării, alții prin codri neumblați, alții în munți. Răscoala s-a mai domolit, dar a continuat încă doi ani până în 1657. În vara aceluiași an, Hrizea, care era închis în cetatea Alba Iulia cu soția și copiii, a reușit să evadeze în martie cu ajutorul a 100 de seimeni din garda principelui care era plecat în expediția din Polonia. Planul de prindere a lui Hrizea și al seimenilor a eșuat. Intrat în Țara Românească, Hrizea cu seimenii sunt atacați în Târgul Bengăi de 2.000 de oșteni ai lui Constantin Șerban (dragoni polonezi, haiduci maghiari trimiși de Rákóczi care n-aveau încredere în seimeni și români). Mult mai puțini seimenii sunt învinși. Hrizea fuge la un boier care-l trădează și-l predă lui Constantin Șerban dezvăluindu-i planurile lui Hrizea care avea 400 de seimeni la o mănăstire. Seimenii din mănăstire nu se predau, nu mai au gloanțe, trag cu pietre. Au fost uciși peste 300 de seimeni, 9 căpitani prinși, ceilalți au fugit. Hrizea cu femeia lui, fata cea mare și copiii mici, împreună cu cei 9 căpitani prizonieri au fost duși la Târgoviște. La 8 aprilie 1657, Hrizea și cei 9 seimeni au fost executați. Hrizea a fost spânzurat de o roată în fața soției și a copiilor, care apoi au fost lăsați liberi. Capetele celor 300 de seimeni uciși la mănăstire (Bistrița?) au fost duse lui Constantin Șerban și ridicate în țepi înalte la Porțile Târgoviștei.

Viorel Gh. Speteanu